

provincie **HOLLAND**
ZUID

Werkgroep renovatie en verduurzaming gebouw C

Contact
Statengriffie
Frits Kas
T 070 - 441 8188
f.kas@pzh.nl

Postadres Provinciehuis
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 66 11
www.zuid-holland.nl

Aan de leden van de commissie Bestuur en Middelen

Datum
5 oktober 2018
Ons kenmerk
-
Uw kenmerk
-
Bijlagen
1

Onderwerp
Advies over verstrekken van krediet t.b.v. de renovatie van het
bestuursgebouw C

Geachte leden,

1. Inleiding

In het voorjaar van 2018 hebben Provinciale Staten een statenvoorstel van Gedeputeerde Staten ontvangen om een aanvullend krediet van € 29,1 mln. ten laste van de algemene middelen beschikbaar te stellen voor de renovatie en verduurzaming van gebouw C. In de commissie Bestuur en Middelen van 13 juni 2018 heeft u met GS van gedachten gewisseld over het proces dat in aanloop naar het te nemen kredietbesluit doorlopen zou moeten worden en vooral over de betrokkenheid van Provinciale Staten daarin. Omdat er nog veel vragen waren over o.a. het ontwerp, de kosten en de procedure, heeft u besloten om de besluitvorming over het verstrekken van het krediet uit te stellen tot de PS vergadering van oktober 2018. Vervolgens is een werkgroep uit de Staten samengesteld die over een aantal nader te bepalen onderwerpen in gesprek is gegaan met de portefeuillehouder. De conclusies uit die gesprekken hebben geleid tot dit advies aan de commissie Bestuur en Middelen en dient ter ondersteuning van het te nemen kredietbesluit.

Bezoekadres
Zuid-Hollandplein 1
2596 AW Den Haag

Tram 9 en de buslijnen
90, 385 en 386 stoppen
dichtbij het
provinciehuis. Vanaf
station Den Haag CS is
het tien minuten lopen.
De parkeerruimte voor
auto's is beperkt.

Deze brief gaat achtereenvolgens in op de samenstelling, de opdracht en de werkwijze van de werkgroep en de bevindingen per onderwerp. De brief sluit af met een conclusie en een advies aan de commissie Bestuur en Middelen.

2. Samenstelling en opdracht van de werkgroep

De gezamenlijke werkgroep bestond uit leden van PS, een lid uit GS en de griffier. De samenstelling was als volgt: Paymans (VVD), De Vree (PVV), Breitbarth (D66), Van der Bent (CDA), Schonewille (SGP en CU), Hillebrand (PvdA), Metselaar (SP), Klumpes (GroenLinks), Canton (PvdD), Bakx (50PLUS), Baljeu (portefeuillehouder GS) en Meurs (Griffier). De werkgroep stond onder voorzitterschap van de heer Weide, ondersteund door de secretaris de heer Kas. De groep Leefbaar Zuid-Holland (Zwerus) heeft zich laten vertegenwoordigen door de SGP en CU.

Ter ondersteuning van de werkgroep en de portefeuillehouder, heeft een aantal ambtenaren uit de GS-organisatie de vergaderingen van de werkgroep bijgewoond. De cdK heeft enkele vergaderingen bijgewoond.

3. *Opdracht en werkwijze van de werkgroep*

De opdracht van de werkgroep was om door middel van een advies aan de commissie Bestuur en Middelen een bijdrage te leveren aan de (voorbereiding op de) besluitvorming over het beschikbaar stellen van het krediet voor de renovatie. De werkgroep heeft vijf keer vergaderd. De werkgroep heeft in de eerste vergadering op 4 juli 2018 zeven onderwerpen benoemd die behulpzaam zouden moeten zijn bij het wel of niet nemen van het kredietbesluit. Deze onderwerpen waren:

- 1) De principiële keuze tussen renovatie en nieuwbouw.
- 2) De renovatie van de Statenzaal inclusief eventuele casco-aanpassingen.
- 3) Duurzaamheid
- 4) Veiligheid versus openheid van het gebouw.
- 5) Financiën.
- 6) Alternatieve vergaderlocaties voor Staten- en commissievergaderingen.
- 7) Overige onderwerpen:
 - a) thema's en kaders,
 - b) werkklimaat en technische installaties,
 - c) flexibiliteit van het kantoorconcept inclusief uitbreiding aantal m2 en de derde verdieping,
 - d) representativiteit en uitstraling,
 - e) verwevenheid van de vertaling van de kaders in het voorlopig ontwerp,
 - f) financiële parameters en
 - g) asbestsanering.

In de vier vergaderingen na het zomerreces zijn de zeven hoofdonderwerpen verder verkend en uitgediept. In deze vergaderingen heeft de werkgroep zich laten informeren door deskundigen op het gebied van architectuur, duurzaamheid, veiligheid, projectleiding en financiën.

Een complicerende factor bij de bespreking van deze onderwerpen was dat er slechts beperkt informatie kon worden verstrekt die behulpzaam zou kunnen zijn bij het maken van keuzes en het formuleren van standpunten. De bestaande informatie is op andere manieren aan de werkgroep aangeboden en diende ter onderbouwing van het renovatie-ontwerp dat nu voorligt. Aan de werkgroep zijn geen verschillende scenario's (in kosten en ontwerp) voorgelegd. Een discussie over bijvoorbeeld alleen achterstallig onderhoud wegwerken en de technische installaties vervangen of volledige renovatie waarin ook duurzaamheid, moderne functionaliteiten en nieuwe werkvormen zijn opgenomen en eventuele tussenliggende varianten, bleek op basis van de verstrekte informatie niet goed mogelijk. De werkgroep heeft zich derhalve niet kunnen buigen over andere alternatieven dan het voorliggende ontwerp. Dit gezegd hebbend vindt de werkgroep dat er wel een stap vooruit gezet moet worden. De werkgroep onderschrijft de opvatting dat het bestuursgebouw aangepakt moet worden. De installaties en de werkplekken zijn verouderd. Het geheel doet enigszins gedateerd aan. Daarom heeft de werkgroep ervoor gekozen om het huidige ontwerp voor de renovatie/verduurzaming gebouw C als uitgangspunt te nemen en verder in te zoomen op de eerdergenoemde hoofdonderwerpen.

4. *Bevindingen*

Voordat wordt overgegaan naar de bevindingen per onderwerp volgt eerst een beknopte beschrijving van de huidige situatie. De feitelijke onderbouwing van de bevindingen per onderwerp zijn opgenomen in een aparte notitie die bij dit advies is gevoegd.

Huidige situatie, feitelijke beschrijving

Het C-gebouw maakt onderdeel uit van de campus PZH, dat de bouwdelen A, B, C, D en E omvat. Gebouw C is het bestuursgebouw. Het is het provinciale huis van democratie en huisvest daarmee Provinciale Staten (fracties, griffie, Statenzaal) en Gedeputeerde Staten (college kamers, cdK vleugel, GS-ondersteuning, Provinciesecretaris en Management Team), vergaderruimtes, ambtelijke organisatie en biedt ruimte voor ontvangsten en events in het kader van participatie, netwerkfunctie e.a.. De andere gebouwdelen kennen een duidelijkere kantoorfunctie.

De technische installaties in gebouw C zijn deels gekoppeld of dienen ook voor de andere bouwdelen. Gebouw C is begin jaren zestig van de vorige eeuw opgeleverd. In verhuurbaar vloeroppervlak (VVO) is het op dit moment 11.762m² groot. De indeling - op hoofdlijnen - op dit moment is een souterrain met technische functies en ruimtes, archief; een begane grond met ontvangst, MSA hal, Statenzaal, koffiekamer en Delta (wachtruimte bezoekers); 1ste etage fractiekamers, griffie en vergadercentrum, 2de etage CdK vleugel, collegekamers, directie en werkplekken ambtenaren; 3de etage werkplekken ambtenaren.

Sinds 2010 is, vanwege gesprekken over renovatie, geen groot onderhoud meer gepleegd. Alleen het minimaal noodzakelijke is sindsdien uitgevoerd om de zaak draaiend te houden. Hiermee is het gebouw op het punt gekomen dat de technische staat van installaties niet meer te verantwoorden is. Tevens is het C-gebouw het enige gebouw dat nog niet voldoet aan de invulling van de uitgangspunten uit de huisvestingsvisie 2010-2014 waarbij is vastgelegd dat ook in gebouw C flexibele werkplekken worden gemaakt.

1) Principiële keuze tussen renovatie en nieuwbouw

In de vergadering van 5 september 2018 heeft de werkgroep van gedachten gewisseld over de principiële keuze tussen renovatie en nieuwbouw. In het gesprek zijn diverse onderwerpen de revue gepasseerd die een rol spelen bij de keuze tussen renovatie en nieuwbouw zoals, de (mate van) duurzaamheid, de techniek en de belevingswaarde, het feit dat gebouw C een beschermd stadsgezicht is en de kosten en planning. Het bouwteam heeft een grove berekening laten maken van renovatie versus nieuwbouw. Uit deze berekeningen valt af te leiden dat de kosten ongeveer op hetzelfde bedrag uitkomen. Bij afbreken of renovatie komt in beide gevallen ook het saneren van asbest aan de orde (dit is in beide gevallen een nog onbekende kostenpost).

In de werkgroep hebben de meeste fracties om verschillende redenen een voorkeur uitgesproken voor renovatie. Genoemd werden dat e.e.a. conform een eerder PS besluit is en de wensen van de Staten ten aanzien van duurzaamheid, circulariteit en hergebruik van oude kantoorpanden (practise what you preach) en energiebesparing. De vertegenwoordiger in de werkgroep van de SGP en CU constateert dat nieuwbouw niet als serieuze optie is voorgelegd. Hij legt zich neer bij de meerderheid van de werkgroep om voor renovatie te

kiezen. De vertegenwoordiger van de PVV in de werkgroep heeft geen voorkeur uitgesproken.

2) Renovatie van de Statenzaal inclusief eventuele casco-aanpassingen

In het ontwerp en het kredietbesluit voor de renovatie van gebouw C is een eventuele (casco) verbouwing van de Statenzaal niet meegenomen. In de commissie Bestuur en Middelen is de wens uitgesproken om ook de renovatie van de Statenzaal mee te nemen in de gehele renovatie van gebouw C. De werkgroep heeft op drie thema's wensen en suggesties ingebracht voor de renovatie van de Statenzaal. De wensen en suggesties hadden betrekking op:

1. *Functionele aanpassingen* zoals lichtinval, verbetering van de publieke tribune en een meer intieme vergaderopstelling.
2. *Look en feel aanpassingen* zoals kleurstelling en materialen, herkenbare provinciale identiteit en een aantal functionele aanpassingen.
3. *Techniek en comfort* zoals klimaat, akoestiek en audiovisuele aanpassingen.

De werkgroep heeft een eerste analyse ontvangen waaruit blijkt dat de aanpassingen te realiseren zijn maar dat het renovatiebudget daarvoor verhoogd moet worden.

De werkgroep ondersteunt de gedachte dat de kosten voor aanpassing / verbouwing van de Statenzaal in het kredietbesluit opgenomen moeten worden. De werkgroep verschilt van mening over noodzaak om de publieke tribune te vervangen en de daarbij behorende kosten. De werkgroep heeft de portefeuillehouder gevraagd twee scenario's voor de Statenzaal aan de commissie BenM voor te leggen: 1) wel aanpak publieke tribune en 2) geen/bepaalde aanpak. Over de inbouw en inrichting van de verbouwde Statenzaal kan op een later moment gesproken en besloten worden.

3) Duurzaamheid

De vergadering van 19 september stond in het teken van de duurzaamheid. In een rondleiding door het gebouw onder leiding van de architect en de adviseur duurzaamheid is de werkgroep geïnformeerd over de mogelijkheid om het huidige gebouw, ondanks de leeftijd, duurzaam te maken. Het bureau Peutz heeft hier onderzoek naar gedaan en geconcludeerd dat de schil (buitenkant) van het gebouw in goede staat is en de binnenkant zich uitstekend leent voor isolatie. Tevens is gewezen op de mogelijkheid om op het dak veel zonnepanelen te leggen.

Mede in verband met de in PS aangenomen motie 651 'goed voorbeeld van Provincie co2 afdruk', ondersteunt de werkgroep de keuze om een zo duurzaam mogelijk gebouw te realiseren. De werkgroep kan zich in meerderheid vinden in 100% energie- en co2 neutraliteit. De vertegenwoordiger van de PVV in de werkgroep kan zich hier niet in vinden. De vertegenwoordiger van de SGP en CU in de werkgroep maakt een voorbehoud. Hij wenst meer informatie te ontvangen over de terugverdientijd indien voor 100% energie- en co2 neutraliteit wordt gekozen.

De werkgroep herkent de noodzaak om de technische installaties te vervangen zodat hiermee een deel van de duurzaamheidsopgave wordt gerealiseerd. De werkgroep vraagt bij de verdere uitwerking aandacht voor o.a. de mogelijkheid om variabele temperatuur instelling per kamer, de mogelijkheid om ramen te openen en de kwaliteit van de zuurstof door middel van compartimentering tussen de gebouwen.

Ter verhoging van het draagvlak voor de renovatie adviseert de werkgroep dit thema beter te onderbouwen door bijvoorbeeld de voorbeeldfunctie van de provincie te benadrukken op het gebied van verbetering van de energieprestatie, de co2 reductie en een realistische terugverdientijd van de investeringen in duurzaamheidsmaatregelen.

4) Veiligheid versus openheid

Over het thema veiligheid versus openheid heeft de werkgroep vooral gesproken over de mate van beveiliging van het gebied waarin de fracties, de griffie en het vergadercentrum gehuisvest zullen worden. De werkgroep constateert dat een open provinciehuis dat dienst doet als "Huis van de Democratie" en makkelijk toegankelijk is voor bezoekers die aan het politieke proces willen deelnemen, dan wel dit willen bijwonen, op gespannen voet staat met de wens om alle gebruikers van het provinciehuis te willen beveiligen door middel van registratie en toegangspoortjes.

De vertegenwoordigers in de werkgroep van de PvdA, CDA, GroenLinks, PvdD en de griffier een voorkeur hebben om de situatie zoals die nu is te handhaven (begane grond en eerste etage vrij toegankelijk, de overige etages en bouwdelen zijn afgesloten). De vertegenwoordiger van D66 in de werkgroep is voorstander van het plaatsen van poortjes maar dat de poortjes vooralsnog open moeten blijven staan. De vertegenwoordigers van de overige fracties in de werkgroep vinden dat iedereen het pand pas zou moeten kunnen betreden na registratie en legitimatie. De vertegenwoordiger van de SP in de werkgroep heeft hierover geen standpunt ingenomen. Indien de omstandigheden daarom vragen moet het mogelijk zijn om (snel) extra beveiliging voor individuele fracties te organiseren. De vertegenwoordiger van de PVV in de werkgroep heeft de suggestie gedaan een beveiliging van het gedeelte voor de fractiekamers aan te brengen. De vertegenwoordiger van de PvdD in de werkgroep heeft de suggestie gedaan om vanaf de eerste etage te werken met poortjes.

Samenvattend kan de werkgroep zich in meerderheid vinden in de conclusie om nog nader te bepalen veiligheidsmaatregelen zo flexibel mogelijk te maken zodat deze in het gehele gebouw kunnen worden geplaatst. De technische voorzieningen voor toekomstige beveiligingsniveaus zullen in het gebouw worden opgenomen zodat het gebouw er klaar voor is als er daadwerkelijk beveiligingsmaatregelen genomen moeten worden. De werkgroep vindt dat de volgende fractievoorzitters/PS een besluit moeten nemen over de invulling van de maatregelen. De vertegenwoordiger van de PVV in de werkgroep pleit ervoor de beveiligingsmaatregelen nu al aan te scherpen.

5) Financiën

De werkgroep heeft inzicht gekregen in de opbouw van de totale kosten. De werkgroep begrijpt de opbouw van de kosten en de gecorrigeerde en toegevoegde bedragen. Hiermee is niet gezegd dat kan worden ingestemd met het kredietbesluit. De rekenexercitie over de verhuur van m2 zodat het investeringskrediet verlaagd kan worden moet nog uitgevoerd worden (zie hiervoor ook punt 7c).

Op verzoek van de vertegenwoordiger van de SGP en CU in de werkgroep zal een nadere toelichting worden gegeven op de relatief lage posten m.b.t. de inrichting (o.a. ICT en audio) en de relatief hoge posten m.b.t. het projectteam en wordt de post vertraging ondergebracht bij de post marktwerking.

6) Alternatieve vergaderlocaties voor Staten- en commissievergaderingen

De werkgroep heeft zich ook gebogen over de vraag waar Provinciale Staten en commissies tijdens de duur van de renovatie zouden moeten vergaderen. Zoals bekend is de Rode Olifant (Spaces) als mogelijke tijdelijke locatie in beeld geweest. De werkgroep wilde een bredere analyse van mogelijke locaties ontvangen. In de vergadering van 5 september is daarom eerst van gedachten gewisseld over de criteria waaraan een alternatieve locatie zou moeten voldoen. Hoofdpunt is dat de tijdelijke locatie ondersteunend moet zijn aan het politieke proces. Het feit dat er ook evenementen gehouden zouden kunnen worden is van ondergeschikt belang. Een ander belangrijk punt is dat de tijdelijke locatie voor de hele renovatieperiode beschikbaar moet zijn (met andere woorden, geen tussentijdse verhuizingen). Criteria die verder genoemd zijn: representatief en goede voorzieningen om (minder valide) publiek te ontvangen, goed bereikbaar met OV en goede facilitaire- en ondersteunende voorzieningen.

Er is een analyse van 11 mogelijke vergaderlocaties in Den Haag en omgeving ontvangen. Uit de analyse blijkt dat tijdelijke huisvesting van de PS- en commissievergaderingen op het PZH-complex, in de vleugel A0 mogelijk is. De locatie kan geschikt gemaakt worden voor de huisvesting van een Statenzaal, een commissiezaal en een informele ruimte. De werkplekken van fractiemedewerkers, griffie en overleg ruimtes worden gevestigd in gebouw D. De kosten passen binnen het budget dat voor de tijdelijke huisvesting is opgenomen in het totale renovatiebudget.

De werkgroep is positief over het voorstel, inclusief de bijgeleverde begroting, om de tijdelijke Statenzaal en commissiezaal te vestigen in A0. Er zijn 5 mogelijke opties voor de inrichting van A0. Een keuze over welke optie gewenst is kan na het kredietbesluit genomen worden. Aandachtspunten die de werkgroep heeft ingebracht voor de verdere uitwerking zijn o.a. de publieke toegankelijkheid i.r.t. de beveiliging, de mogelijkheid om achter gesloten deuren te vergaderen, ruimte voor publiek, aankleding, audiovisuele mogelijkheden etc.

7) Overige onderwerpen

In de vergaderingen van de werkgroep zijn tot slot nog een aantal overige onderwerpen aan de orde geweest.

a) *Thema's en kaders*

De werkgroep kan zich, gegeven het ontwerp dat nu voorligt, vinden in de thema's en kaders die als uitgangspunt dienen bij wat bereikt zou moeten worden met de renovatie en verduurzaming van gebouw C. De werkgroep adviseert het thema Projectbeheersing (o.a. de Gateway review en de aanbestedingsvorm) aan de thema's en kaders toe te voegen. De werkgroep is benieuwd naar de uitkomsten van de Gateway review en adviseert daarom de uitkomsten ervan te betrekken bij de discussie in de commissie Bestuur en Middelen en bij de besluitvorming in Provinciale Staten.

De werkgroep neemt kennis van het feit dat het aanbesteden als zodanig een bevoegdheid en verantwoordelijkheid is van GS.

b) *Werkklimaat en technische installaties*

De werkgroep onderschrijft de noodzaak om de installaties te vervangen. De vertegenwoordiger van de SGP en CU in de werkgroep doet de suggestie om de kosten van de vervanging van de installaties (deels) toe te schrijven aan andere gebouwdelen omdat de installaties ook de andere gebouwdelen van energie en water voorzien. Voor het te nemen kredietbesluit maakt de wijze van toerekening aan andere gebouwdelen niet uit. De werkgroep adviseert dat dit in de communicatie (beeldvorming) wel benoemd zou kunnen worden.

c) *Flexibiliteit van het kantoorconcept inclusief uitbreiding aantal m2 en de derde verdieping*

De werkgroep heeft gesproken over de flexibiliteit van het kantoorconcept. Voor de ambtelijke organisatie van GS is de afgelopen jaren het flexibel kantoorconcept (gebouwdelen A en B) al doorgevoerd. Na de verbouwing zal het gerenoveerde bestuursgebouw functioneel blijven bij veranderende werkwijzen.

De werkgroep bevestigt dat de flexibiliteit van het kantoorconcept een uitgangspunt is voor (de medewerkers uit) de GS-organisatie. De werkgroep wenst dat de fracties en de griffie bij elkaar gehuisvest moeten worden. Over de mate van flexibiliteit van de griffiewerkplekken binnen de griffievlek, kan op een later moment gesproken worden. De griffier geeft aan het niet wenselijk te vinden dat GS-ambtenaren op griffieplekken gaan zitten. In het ontwerp moet rekening gehouden worden met de al eerder geuite wens voor een 'huiskamer' waarin statenleden elkaar kunnen ontmoeten. De vertegenwoordiger van de PVV in de werkgroep vindt een ontmoetingsplek (huiskamer) niet nodig. De vertegenwoordiger van 50PLUS in de werkgroep vindt een ontmoetingsplek gewenst. De vertegenwoordiger van de SGP en CU in de werkgroep vraagt aandacht voor de flexibiliteit van ICT voorzieningen.

Vervolgens is gesproken over de onderbouwing van de toename van het aantal m2 in relatie tot de derde verdieping.

De werkgroep constateert dat de gevraagde aanpassing van de norm naar de Rijksnorm (0,7 fte en 24,5 m2 bruto vloeroppervlak), de wens van een sober scenario (zonder verwachte personeelsgroei) en de gevraagde 0-meting, niet aan de werkgroep zijn aangeboden. De overlegde cijfers dienden ter onderbouwing van o.a. de herbouw van de derde etage.

De vertegenwoordiger van de PvdA in de werkgroep brengt in dat er goede redenen zijn om de derde verdieping toch te realiseren (o.a. het aanzien van het ontwerp en de duurzaamheid). Hij doet de suggestie om de extra m2 elders in het gebouw taakstellend te verhuren (bijvoorbeeld A0) zodat met de gekapitaliseerde huuropbrengsten het investeringskrediet verlaagd kan worden. De werkgroep vindt dit een interessante gedachte en vraagt de portefeuillehouder dit nader uit te werken. De uitwerking kan als basis dienen voor een nieuwe onderbouwing voor de realisatie van de derde verdieping.

d) *Representativiteit en uitstraling*

In het kader van representativiteit en uitstraling heeft de werkgroep gesproken over het verschil tussen een "goed gebouw" en een "prachtig gebouw".

De werkgroep kan zich in grote lijnen vinden in de keuzes die in het ontwerp gemaakt zijn: behoud van de huidige architectonische kwaliteiten (vandaar ook keuze voor renovatie), behoud van grondplan (positie trappenhuisen, liften, gevels, draagmuren), een moderne uitnodigende uitstraling, ontmoetingsplekken, herkenbare soberheid, gebaseerd op doelmatigheid en voorkomen dat goedkoop duurkoop blijkt, meer natuurlijk licht in het gebouw en de vestiging van de bestuursvleugel op de derde etage. De werkgroep ziet graag herkenbare Zuid-Hollandse elementen nog opgenomen in het ontwerp zoals kleurstelling, wapens van Zuid-Hollandse gemeenten en herkenbare beelden die typisch voor Zuid-Holland zijn.

e) *Verwevenheid van de vertaling van de kaders in het voorlopig ontwerp*

De werkgroep realiseert zich dat er sprake is van verwevenheid van de kaders. Voor meer informatie hierover, wordt verwezen naar de bijlage.

f) *Financiële parameters*

De werkgroep heeft kennis genomen van de financiële parameters te weten kapitaallasten en huisvestingslasten per ambtenaar.

g) *Asbestsanering*

De werkgroep heeft zijn gedachten laten gaan over de asbestproblematiek. Het is met zekerheid te stellen dat asbest aanwezig is in gebouw C en ook in die mate dat én nader onderzoek én sanering noodzakelijk zal zijn. Het is zonder nader - destructief - onderzoek, oftevel: breken en kijken wat er echt zit en wat daar mee moet, niet mogelijk de omvang (in tijd en kosten) van de sanering te bepalen. In het huidige voorstel is de sanering van de asbest in de planning opgenomen als onzekerheid en in de begroting als een pm-post. Het is ook mogelijk om een stelpost op te nemen voor de asbestsanering bijvoorbeeld door een bedrag op te nemen in de begroting bijvoorbeeld in de vorm van een bestemmingsreserve als onderdeel van het projectbudget. Na afronding van het onderzoek bestaat de kans dat de stelpost verhoogd (of verlaagd) moet worden.

De werkgroep kan instemmen met het als pm-post opnemen van de - op dit moment nog niet te bepalen - kosten van de asbestsanering. Zodra meer duidelijkheid is ontstaan over kosten dient een statenvoorstel aan PS te worden voorgelegd.

De werkgroep verzoekt de portefeuillehouder het ontwerpbesluit in het statenvoorstel als volgt aan te passen:

"Een aanvullend budget van € mln. (inclusief de kosten voor de alternatieve Statenzaal, locatie De Rode Olifant) beschikbaar te stellen ten laste van de algemene middelen voor de renovatie van gebouw C en een pm-post in de begroting op te nemen ten behoeve van de asbestsanering."

Advies aan de commissie Bestuur en Middelen

De werkgroep concludeert dat het proces in aanloop naar het ontwerpbesluit dat nu voorligt anders had gekund en gemoeten. De eerste stappen naar de renovatie/verbouwing van het provinciehuis zijn in april 2010 gezet met de vaststelling door Provinciale Staten van de strategische huisvestingsvisie. Vervolgens zijn de gebouwdelen A en B conform deze visie gerenoveerd. Het heeft daarna tot dit voorjaar geduurd voordat concrete plannen over gebouw C aan Provinciale Staten zijn aangeboden. De werkgroep constateert dat er geen scenario's aan Provinciale Staten zijn voorgelegd op basis waarvan de Staten zelf keuzes hadden kunnen maken.

Gegeven het feit dat er geen nieuwe varianten zijn aangeboden, adviseert de werkgroep de commissie Bestuur en Middelen ten aanzien van:

- 1) de principiële keuze tussen renovatie en nieuwbouw: te kiezen voor renovatie;
- 2) de renovatie van de Statenzaal: GS te vragen twee scenario's m.b.t. de renovatie van de Statenzaal (wel/geen aanpak publieke tribune) aan de commissie Bestuur en Middelen voor te leggen en de kosten van de uiteindelijke keuze in het kredietvoorstel te verwerken;
- 3) de duurzaamheid: de renovatie van gebouw C als voorbeeldproject te promoten in het kader van duurzaamheid;
- 4) de veiligheid versus openheid: de technische voorzieningen voor toekomstige beveiligingsniveaus in het gebouw op te nemen. De volgende factievoorzitters/PS zouden een besluit moeten nemen over de invulling van de beveiligingsmaatregelen.
- 5) de Financiën: de uitkomsten van de rekenexercitie over de verhuur van m2 te betrekken bij de besluitvorming over het krediet;
- 6) de alternatieve vergaderlocatie PS en commissies: te kiezen voor A0 als tijdelijke vergaderlocatie voor PS- en commissievergaderingen.
- 7) de overige onderwerpen:
 - Thema's en kaders: de uitkomsten van de Gateway review te betrekken bij de besluitvorming over het krediet.
 - Werkklimaat en technische installaties: in de communicatie te benadrukken dat de vervanging van de installaties het hele gebouw betreffen en niet alleen gebouw C.
 - Representativiteit en uitstraling: GS te vragen herkenbare Zuid-Hollandse elementen in het ontwerp op te nemen en hierover de Staten te informeren.
 - Asbestsanering: de kosten ten aanzien van de asbestsanering als pm-post op te nemen en de portefeuillehouder te verzoeken het statenvoorstel hierop aan te passen.
- 8) De continuïteit van de werkgroep: na het kredietbesluit de werkgroep in stand te houden en om periodiek bij elkaar te komen om de voor PS belangrijke besluiten voor te bereiden. Onderwerpen die aan de orde zouden kunnen zijn:
 - De nadere invulling van de alternatieve locatie voor de PS- en commissievergaderingen (de uitwerking van de gekozen optie op A0) gedurende de verbouwing;
 - Inbouw en inrichting van de gerenoveerde Statenzaal, fractiekamers en de werkplekken voor de griffie;
 - Aspecten en aandachtspunten voor de verhuizing naar gebouw D;
 - Bespreken van de voortgang van het project.

Hoogachtend,
namens de Werkgroep renovatie en verduurzaming gebouw C

R.F. Weide
Voorzitter